

Arvamuse esitaja	Esitatud arvamus	Elering AS vastus
Turuosaline 1	Toote välja, et seoses maagaasi kõrge hinna tõttu, on biometaani tootjad hakanud uurima võimalusi, et millistel tingimustel oleks võimalik biometaani ülekandevõrku sisestada ja juba olete saanud ka ühe tootmissuunalise liitumistaotluse. Esiteks maagaasi hind on langustrendis olnud ja biometaani tootjad ei tee taotluseid seepärast, et keegi sooviks maagaasile asendust leida, vaid erinevates sektorites on taastuvenergia eesmärkide saavutamiseks biometaan kõige mõistlikum lahendus. Sellel puudub igasugune seotus maagaasi hinnaga.	Biometaani ülekandevõrku sisestamise huvi ei tulene maagaasi kõrgest hinnast, vaid eelkõige ülekandevõrgu võimekusest suuri mahtusid vastu võtta ja transportida.
Turuosaline 1	Olete välja toonud, et ETS2 rakendumine transporti ja elamumajandusse pärsib gaaskütuste kasutamist. Ma ei näe dokumendis ühtegi arvutust, et milline on potentsiaalne hinnatõus lõpptarbijale. Tegemist on lihtsalt väitega, et kuna tuleb CO2-maks, siis läheb kallimaks ja tarbitakse vähem. Valeinfo on see, et CO2 kvootide ostjateks on gaasi müüjad, hetkel ei ole veel Eestis vastavat seadust vastu võetud, kuid eelnõu kohaselt on seotud osapooleks hoopiski võrguettevõtjad. Ühikud pannakse turul 2027. aastal ja esimesed neli aastat on ühiku maksimaalne hind 45€/t, aga ilmselt jääb see oluliselt odavamaks, sest ühikuid pannakse turule oluliselt rohkem kui vajadus on. Seega hakkab ETS 2 mõjutama gaasitarbimist alates siis kui kvoodi hind lastakse vabaks ja turul hakatakse ühikuid ära korjama. Milliseks kujuneb hind, on väga keeruline prognoosida. Lisaks tuleb veel arvestada, et madala süsinikusisaldusega gaaside, biometaani ja väga väikesel määral ka vesiniku osakaal maagaasitrassides vähendavad vajadust osta CO2 kvooti. Selleks, et kaasa aidata gaasivõrkude dekarboniseerimisele ja hoida gaasi ülekandevõrku elujõulistena, tuleks arengukavas tugevamalt välja tuua need võimalused, kuidas gaasivõrke dekarboniseerida ja näha ette tegevuskava, kuidas aidatakse taastuvenergia arengule kaasa. Näiteks biometaani sisestamine ülekandevõrku on olnud väga vaevaline protsess, kus Elering ei ole astunud konkreetseid samme selleks, et vastavad sisestuspunktide tuleksid. Ülekandevõrkude hea seisukord ja energia varustuskindluse tagamine peaksid olema Eleringi jaoks olulised ülesanded, mistõttu tuleb rohepöörde tuules hakata senisest enam suhtlema taastuvenergia või madala süsinikusisaldusega gaasiliste kütuste kontekstis turuosalistega ja leida neid võimalusi, et areng oleks pidev ja ettevaatav. Lisaks juurde, et kus potentsiaalsed punktid asuvad, kuidas leida võimalused liitumispunktide investeringuteks, kuidas vähendada bürokraatiat ja millistel tingimustel on võimalik vesinikku trassidesse sisestada.	Elering ei ole teinud analüüsi kui palju CO2 kvoodi hind gaasitarbimist vähendaks, sest ilmselt mõju ei avaldu kohe, aga loogiline on järeldada et see ei paranda maagaasi konkurentsivõimet muude energiakandjatega. Täiendasime CO2 kvoodi ostjate osa ning lisasime võrguettevõtjad. Elering on kaardistanud biometaani sisestuspunktide, mille rajamist võiks toetada, asukohad. Vastav info avalikustatakse, kui on rohkem selgust toetamise võimaluste osas.
Turuosaline 1	Pisut arusaamatuks jääb ka Eleringi käsitus gaasivõrkude dekarboniseerimise vaatest. Ühelt poolt räägitakse dokumendis maagaasi kadumisest, aga absoluutselt jäetakse arvestamata biometaani potentsiaal ja süngaasi tootmise areng. Võib välja tuua, et järgneva 2–3 aasta jooksul realiseeritakse juba 5–6 biometaani uut projekti ja laiendatakse olemasolevaid tootmisi, mistõttu võiks turule jõuda täiendavalt 300–350 GWh. Kui transpordisektori mahuks jääb praeguse sõidukipargi juures maksimaalselt ca 350 GWh, siis uute võimsuste lisandumisele tuleb juurde arvestada 2023. toodetud 210 GWh, mis teeks järgneva 2–3 aasta perspektiivis biometaani tootmismahu juba 500–560 GWh. On ilmselge, et kui transpordisektoris ei toimu tarbimise kasvu, siis on järgmine koht elamumajandus või energeetika. Ja biometaani turule tulek ei tähenda automaatselt, et biometaan asendab maagaasi vaid biometaan siseneb turule ka täiendava mahuna, mida on vaja ülekandevõrkudes transportida. Näiteks on hoonete energiatõhususe direktiivi järgi võimalik liginullenergiahoonete arendamisel kasutada biometaani. Nendeks võivadki osutada täiesti uued arendused gaasitrasside läheduses, kuhu kaugküttega ei ole majanduslikult otstarbekas areneda. Lisaks on jäetud kõrvale võimalused süngaasi tootmise, importimise vaatest, kuigi Euroopa Komisjoni on gaasipaketi (määrus ja direktiiv) väga oluliselt toonud esile just taastuvagaaside osa ning prioritseerinud neid ning pakkunud neile soodsaid tingimusi turule tulekuks (maksuerisused nt tariifide näol).	Elering kindlasti toetab igasuguseid lahendusi mis võimaldaks mõistlikute kuludega täita Eesti ja Euroopa seatud kliimapoliitika eesmärgid, olgu selleks biometaan, süngaas või midagi muud. Eleringi hinnangul on oluliseks aspektiks energia mõistlik hind tarbijale, kuna see määrab ära millist energiakandjat / kütust tarbija enda vajaduste katmise jaoks pikemas perspektiivis kasutab. Kui tagasisides toodud näites liginullenergiahoonete kütteks on biometaani kasutamine soodsam, kui näiteks kaugküte või lokaalne soojuspump, siis see oleks pikas plaanis konkurentsivõimeline kasutusjuht, kui ei ole, siis eksiteerib risk et seda kütust ei kasutata ning taristu ei leia loodetud mahus kasutust. Sama loogika kehtib ilmselt ka teiste kasutusjuhtude puhul.

Turuosaline 1	<p>Eraldi tuleb investeringute juures välja tuua nende mõistlikkus ja teostatavuse hind. Kui vaadata ülekandetasusid, siis Elering paistab silma ebareaalselt ja kordades kõrgema tariifiga. Kui Conexuse tariifimäär on 2,64 €/MWh, Gasgrid Finlandil 3,58 €/MWh, siis Elering AS tariif on 7,56 €/MWh. See on 2,8 korda kõrgem kui Lätis ning 2,11 korda kõrgem kui Soomes. Aastal 2022 olete raporteerinud, et investeringud reguleeritud varadesse moodustasid 26,3 mln eurot, sh Eesti-sisese võrgu arendus 19,6 mln eurot. Oluline oleks turuosalistele ja gaasitarbijatele selgitada, kui palju investeringutes on täpsemalt läinud Eesti gaasitarbijat varustava võrguvara võimalikult pika eluea ja korrasoleku tagamiseks ja kui palju maksab kinni Eesti gaasitarbija naaberriikide gaasivarustuse ja ärihuvide tagamist. Nii suurete investeringute puhul on aktsepteerimatu seisukoht, kus plaanitakse alustada gaasitaristu eluea lõpu juhtimist, et 2035+ lülituksid tarbijad ümber teistele energialiikidele. Investeringute tasuvuseks ja omaaegsete otsuste õigustuseks tuleks just tegutseda selle nimel, et nendes investeringutes ehk gaasitorudes voolaks tulevikus taastuvad gaasilised kütused. Sealhulgas arvestab tänasel hetkel kehtiv gaasi võrguteenuse hinna arvutamise ühte meetodika jaotusvõrguettevõtjatele pikemaid investeringu aegsid, mida on aktsepteerinud regulaator, seega ei saa Elering omavoliliselt neid tähtaegu lühendada. Lisaks juurde, et meie hinnangul ei ole paljude investeringud põhjendatud arvestades majanduslikku mõju tariifile ja torustiku tehnilist võimekust (nt Ida-Viru paralleeltorustike lõikude vahetamine võimalike põlevkivi polümeerseste tõttu, jaotusjaamade täielikud rekonstrueerimised, liigne automatiseerimine sondisõlmedes jne). Hetkel tundub, et Elering teeb ebamõistlikke investeringuid arvestamata selle mõju gaasi tarbimisele.</p>	<p>Elering on viimase seitsme aasta vältel investeringu olemasoleva amortiseerinud võrgu uuendamisse keskmiselt 5,5 miljonit eurot aastas. Taolised investeringud on vajalikud tagamaks torustikus rõhk klientidele võrgulepingutes lubatud tasemel. Säilitamiseks võrgulepingutes lubatud võimsusi on Eleringi hinnangul vajalik lähiaastatel investeringuid olemasolevasse amortiseerunud võrku kasvatada keskmiselt 20-30%. Nii nagu jaotusvõrkude puhul hindab Eleringi investeringute eluigasid hinnamenetluse raames regulaator. Oluline osa 2022. aasta investeringust oli seotud Paldiskisse uue gaasi sisestusvõimekuse loomisega. Antud investeringu realiseerimiskohustuse andis Eleringile Vabariigi Valitsus. Ühtlasi on oluline silmas pidada, et naaberriikide gaasi tarbimine on oluliselt suurem Eesti omast, sh näiteks Läti gaasi tarbimine oli 2023.aastal ligi 2,5 korda suurem kui Eesti tarbimine.</p>
Turuosaline 1	<p>Sissejuhatus: Asute seisukohale, et praegusel hetkel on väga keeruline hinnata pikaajalist gaasitarbimist ning möönate, et lühiperspektiivis toimub gaasitarbimise taastumine võrreldes 2022/2023 aastaga. Lisaks toote välja, et tänu eelmise aasta kõrgetele hindadele on osad kliendid läinud üle kaugküttele või hakanud kasutama lokaalseid soojuspumpasid. Sooviksime aru saada, et millistest mahtudest täpsemalt jutt käib ning kas tegemist on era- või äriklientidega ja kui suurt osakaalu etendab maagaasi asendamine põlevkiviküttega teie arvutustes?</p>	<p>Gaasitarbimise vähenemine 3,4 TWh-le aastal 2023 on fakt. See millised gaasitarbijad, millises ulatuses on maagaasi jäädavalt asendanud ning millises mahus on oodata selle taastumist, vajab täiendavat analüüsi, mida plaanime teha peale käesoleva talve lõppu. Käimasolev talveperiood võiks olla mõistlikuks referentsiks, kuna eelmist talve võib kõrge hinna tõttu lugeda pigem erakordseks.</p>
Turuosaline 1	<p>Sissejuhatus: Toote järelalusena välja, et ilma gaasielektrijaamata ei taastu gaasi tarbimine varasemale tasemele. Kas saaksite välja tuua, et millisest aastast täpsemalt jutt käib ja miks on valitud just see konkreetne aasta?</p>	<p>Nimetatud väide võiks Eleringi hinnangul kehtida pikaajalise gaasitarbimise prognoosi vaates, mitte lähiperioodil üksikute aastate vaates.</p>
Turuosaline 1	<p>Gaasitarbimise prognoosid vajaksid uuendamist ja peab arvestama ka transiidiga seotud mahtudega põhja-lõuna suunas. Seda arengukava ei saa enne kinnitada, kui on uuendatud ka maagaasi tarbimise prognoos. Te ise ka tõdete, et prognoos on vana ja ebaadekvaatne, aga sellest tulenevalt on kogu dokumendi järelalused ja ettepanekud ebaadekvaatsed. Lisaks tuleb arvestada, et mitmete eelduste põhjal väidetud gaasitarbimise langustrend ei pea paika, ka need kohad tuleb üle vaadata.</p>	<p>Nõustume, et gaasitarbimise prognoos on aastast 2021 ja gaasitaristu plaanide tegemisel peab arvestama transiidiga.</p>
Turuosaline 1	<p>Toote välja, et pikaajases gaasitarbimise vaates mõjutab oluliselt maagaasi või biometaani hind teiste energiakandjatega, eriti elektriga. Tuletan meelde, et kui me räägime elamumajanduse mahtudest, siis seal muutuseid ei ole ette lähiajal näha. Kui me räägime soojatootmisest, siis gaasi on võimalik asendada, kuid kaugküttevõtjad näevad endiselt, et maagaas on oluline energiakandja tiputarbimiseks ja täna kaetakse tiputarbimise kliimavaenulike kütustega nagu põlevkiviküttega, mis peaks kõigi eelduste kohaselt asenduma maagaasi või biometaaniga. Seega ei näe suurt kukkumist ka kaugküttesektoris. Kui lahata tööstussektorit, siis millised on need tööstusharud, mis vahetavad gaasi elektri vastu välja? Või millistest mahtude kadumisest me siin üldse räägime? Toote välja, et kui kõrgetemperatuurilised soojuspumbad muutuvad küpseks, siis on risk, et gaasi tarbimine väheneb. Seega risk, et mõni tehnoloogia saab küpseks, ei anna õigust kirjutada visioonidokumenti, et maagaasi tarbimine langeb allapoole ülekandevõrgu opereerimiseks mõistliku piiri. Pigem tooksime välja, et suurem risk on hetkel elektri hind, mis on prognoosimatu ja mis mõjutab väga olulisel määral elektrifitseerimist. Tänapäevaks on gaasiturg transformatsiooni teinud, uued tarnekanalid on paigas ja hind on muutunud stabiilseks nii lühi- kui ka pikemas perspektiivis. Sama ei saa öelda elektrituru kohta, sest määramatust on niivõrd palju ja hetkel püsib roheline tulevik üksnes lootusel, et kõik tuuleenergiaprojektid õnnestuvad. Seega maagaasi ja biometaani konkurentsivõime osas saab järelalusi teha alles 2027–2029 kui on selge, et kas taastuvelektri projektid õnnestuvad ja milliseks on kujunenud olukord NordPoolil (tootmine/tarbimine). Juhime tähelepanu, et vaja on teha mõistlikke investeringuid, sh vajadusel opereerida ülekandevõrku ka madalamal rõhul, mis on tehniliselt teostatav. Teie nägemus, et jaotusvõrgud peaksid üle minema saartalitussele ja selleks näete ette hoopiski uute investeringutena, et varustada kõik liinikraanisõlmed LNG vastuvõtuvõimekusega. Kas tõesti näeb Elering ette, et hakkab jaotusvõrke varustama LNG-ga, teeb veel mittevajalikke ja kulukaid investeringuid, selle asemel et tarnida gaas klientideni olemasoleva infrastruktuuri kaudu?</p>	<p>Nõustume, et lähiaastatel ei ole näha drastilist maagaasi asendamist muude energiakandjate või kütustega ja pigem on tõenäoline mõningane taastumine. Aga pikas perspektiivis, st 2030 ja edasi, on pigem tõenäoline maagaasi tarbimise edasine vähenemine. Selleks annavad alust energia- ja kliimapolitika otsused, soojuspumpade müügistatistika, kaugküttele sektori investeringud ja tööstuse sammud efektiivsuse suurendamiseks. Kindlasti on ka tulevikus vajadus erinevatele kütustele, sealhulgas gaasile, reserv- ja tipuenergia katmisel. Nõustume ka, et on vaja teha mõistlikke investeringuid taristusse ning just seetõttu ongi vaja analüüsida ja arutada gaasituru osalistega mis need mõistlikud investeringud on. Tuleviku mõistes ebamõistlikud investeringud töötavad kulude kasvu näol pigem gaasitarbimise kasvule vastu.</p>

Turuosaline 1	<p>Käsitlemata on jäänud need EL regulatsioonid ja valdkonnad, mis maagaasi kasutamist soosivad:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Esiteks on Euroopa Liit näinud Fit55 paketi ette, et aktsiisimäärad peavad olema korrelatsioonis ka süsiniku emiteerimisega. Maagaasil ja teistel gaasilistel kütustel on nähtud ette teatud eelise kütteõlide osas. Olenemata sellest, et energia maksustamise direktiiv ei ole veel vastu võetud ja aktsiisipoliitika on ajalooliselt olnud iga liikmesriigi enda pädevuses, ei ole võimalik järgmistel aastatel enam niivõrd soodsat aktsiisimääraga kivisütt, kerget- ja rasket- ning põlevkivikütteõli kasutada. See tähendab, et järgmine valik saab olema maagaas või kus tehniliselt teostamatu, teised gaasilised kütused nagu veeldatud naftagaas või veeldatud maagaas. • Teiseks saab välja tuua Euroopa Komisjoni suure ja olulise otsuse aastast 2022 kui taksonoomia määruks lisati maagaas kui jätkusuutlik ja roheline investering. Mis tähendab, et gaasielektrijaamade roll tiputarbimise katmiseks on reaalne ja käega katsutav areng ka Eestis. Lisaks on teada, et taastuvkütustega kombineerimine võimaldab jaamadel olla turul rohkem, näiteks vähemasti pooltel tundidel. See tähendaks suurt gaasitarbimisekasvu. • Kolmanda näitena saab veel tuua Euroopa Komisjoni algatuse, kus nähakse suuremat rolli süsiniku püüdmise ja talletamise/kasutamise valdkonnas. See tähendab, et Euroopa Komisjoni nägemusel on fossiilsed kütused turul ka 2040+ vaates ja pigem panustatakse sellele, et luua strateegiline raamistik heite vähendamisele, mitte energiakandja ära keelamisele. Ka aastal 2050 ei ole keelatud fossiilseid kütuseid kasutada, on nad siis suurema või väiksema süsiniku jalajäljega, aga oluline on riiklik bilanss kasvuhooonegaaside heitkoguste arvutamisel, mille eesmärgiks on netonullheide. Kuna gaas on fossiilsetest energiakandjatest kõige puhtama põlemisprotsessiga ja seetõttu ka kõige keskkonnasõbralikumal jalajäljega, on tegemist kütusega, mis viimasena turult välja läheb. 	<p>Nõustume, et nimetatud regulatsioonid omavad positiivset mõju näiteks biometaani kasutamisele - mõju ulatus ei ole aga selge. Eleringile teadaoleva info kohaselt ei ole 2050 fossiilkütuste kasutamine tõepoolest täielikult keelatud. Küll aga on fossiilenergia kasutamisel tõenäoliselt kõrgem hind (näiteks CO2 kvoodi näol) ning selle käigus tekkiv heide on vaja kuidagi kompenseerida, saavutamaks süsinikuneutraalsus.</p>
Turuosaline 1	<p>Toote välja, et Tallinn–Narva ja Värska suunalised torustikud on tänaseks vaid siseriiklikult kasutatavad tupiktorustikud. Toote muuhulgas välja, et ENMAK 2035 peaks andma selge signaali, kas antud tupiktorustikel paikneval gaasiülekandevõrgul nähakse tööstuspoliitikas olulist rolli. ENMAK on visioonidokument, kuhu on kokku pressitud kõik EL regulatsioonidest tulenevad ja rahvusvahelised nõuded ning mudelleeritud on energiatarbimise vähenemised. ENMAK ei näe ette, et Eesti tööstustoodang kasvaks, pigem on kirjeldatud fossiilsete energiakandjate asendumine taastuvate lahendustega. Seetõttu ei ole ENMAK see dokument, kust vastavad sisendid saada ja teine oluline aspekt on see, et ENMAKi töös ei löö kaasa tööstusettevõtted, kes realselt ongi suured tarbijad või teevad äriarendusi. Kuidas on võimalik üldse ametnikel teada, et milline saab olema tööstuse osakaal ühes või teises piirkonnas? Ida-Virumaa tööstuspargi arendus on riiklik nügimine, mistõttu võiks arvata, et nimetatud trass on endiselt vajalik.</p>	<p>Tänaseks hetkeks ei ole Eesti energiamajanduse arengukava 2035 veel valminud, seega ei ole ka tänaseks selge, mis antud dokumendis lõplikult kajastub. Kui riik ei sea endale eesmärgiks tööstuse Eestisse toomist ja ei kajasta seda kas Eesti energiamajanduse arengukavas või tööstuspoliitikas, siis on täna ka keeruline näha kümne aasta perspektiivis suuremahulist gaasitarbimise hüppelist kasvu. Täna ja langeva gaasitarbimise korral tuleb pikaajaliselt keskenduda pigem langeva gaasitarbimise juures energiakandja konkurentsivõimele. Arengukava on antud küsimuses toonud välja, et tegemist on palju laiapõhjalisema küsimusega, kui vaid gaasivõrgu arengut puudutav.</p>
Turuosaline 1	<p>AS Elering on ettevõtte, kes oma tegevusega tagab gaasituru toimimise ja loob tehnilise eelduse varustuskindluse tagamiseks. See on vajalik nii majanduskeskkonna toimepidevuse tagamiseks kui ka selle arenguks. Ühtlasi on Eleringi rolli tagada kõikidele turuosalistele võrdne kohtlemine. Lisaks sellele olete defineerinud enda esmaseks ülesandeks ühtse Balti ja Soome gaasituru loomise, milleks on kulutatud hulgaliselt töötunde ning kapitali, et tagada ühtne energiaturg ja olla avatud nii täiendavatele müüjatele välisriikidest, aga pakkudes ka võimalust Eesti ettevõtetele tegutseda välisriikidel. Seetõttu on Eleringi tegevus ja nägemus väga oluliseks verstaapiks gaasituru vaatest, mis ei mõjuta ainult Eesti tarbijaid, aga ka ettevõtetelt laiemalt.</p> <p>Ülekandevõrkude kulutõhus korrashoid mõjutab otseselt Eesti ettevõtete konkurentsivõimet välisriikidel, aga ka transiiti. Lisaks on ülekandevõrkudel oluline roll loomaks võimalusi piiriülesteks äriarendusteks. Sellest lähtuvalt on väga kahetsusväärne lugeda arengukava, mille peamine suunitlus on leida nii erinevatest EL regulatsioonidest ja võimalikest tehnoloogilistest arengutest põhjuseid, miks Eestis tarbimine väheneb ja miks tuleb teatud ülekandevõrgu suunad sulgeda. Jääb justkui mulje, et arengukava eesmärgiks ei ole leida lahendusi ega minna uute suundadega kaasa, sh tagada võrguteenuse ja varustuskindluse toimepidevus, aga üksnes vastanduda majanduskeskkonna arengule või muutustele ning asuda tugevale positsioonile ainult Eesti tarbimismahtude vaatest, pisendades sealhulgas gaasi rolli ja jättes kõrvale suurema pildi ja võimalused.</p>	<p>Tänaste Eesti gaasitarbijate gaasitarbimine on pikajalises vaates langustrendis. Kui ülekandevõrgu kasutus langeb, siis tuleb järele jäänud kasutajatel kanda ülekandega seonduvad kulud väiksema kasutuse peale, millest üheks on investeringutega seotud kulud. Seega langeva kasutusega teenuse investeringutel tuleb olla täpne kuhu ja mis arengute vastu investeringud planeerida. Vastasel juhul ülekandevõrgu tariifi tõus vähendab veelgi gaasi kui energiakandja konkurentsi teiste energiakandjate suhtes. Näeme, et ainuke oluline muutus, mis saaks suurendada Eesti gaasitarbimist on gaasitarbijate suurenemine Eestis. Suuremahuliselt saavad need olla vaid tööstustarbijad sh. elektrienergiatootjad. Oleme oma arengukavas just vastupidiselt toonud välja, et on vajalik ENMAK 2023 selget sisendit, mis aitaks defineerida Eesti tööstuspoliitikat ja võetud riigi majanduskeskkonna arengu suunad energeetika eesmärkideks.</p>

Turuosaline 1	<p>Kirjeldate, et gaasitarbimise pikaajalist väljavaadet mõjutavad ka hoonete energiatõhususe nõuded ja lisate, et kõik uued ja renoveeritud hooned peavad olema kas A või B klassi energiamärgisega.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Esiteks on oluline välja tuua elamumajanduse gaasitarbimine, see on meie hinnangul 600– 700 GWh. • Teiseks on oluline rõhutada, et liginullenergiahoonete ehitamisel ei ole võimalik kasutada mitte ühtegi fossiilset energiakandjat, kuid kui maagaasitrassist on võimalik osta biometaan (see võimalus tekib lähima paari aasta jooksul kui mitte varem), siis on tulevikus võimalik uusarendusi teha biometaanile.4 • Olemasolevates hoonetes on võimalik gaasi kasutada vähemasti aastani 2040, sest alates 2040 on gaasiboilerid keelatud. Samas ei ole Euroopa Liidus kokkulepitud, mida „gaasiboileri“ all silmas peetakse ja Euroopa Komisjon peab lähiajal selle sisustama. Seetõttu mõjutab regulatsioon alles 2040+ tarbimist. Enne seda ei ole näha, et elamumajanduses gaasitarbimine väheneks. • Lisaks võimaldab direktiiv kasutada gaasipumpasid ning nende kasutamine võimaldab nõutud energiaklassidesse jõudmist, seega uusarenduste puhul saame endiselt rääkida täiendavast gaasitarbimisest. Gaasipumpade kasutegur (COP) on piirides, mida nõuab ökodisaini direktiiv. • Lisaks olete omavahel segi ajanud eluhooned, tööstushooned ja absoluutselt välja jätnud erandid, mis antud valdkonda konkreetselt puudutavad. • Kokkuvõtvalt saab öelda, et elamumajanduses toimuvad suuremad muutused kõige varasemalt aastal 2040 ja kuna biometaan jõuab elamumajandusse, siis nii ülekandevõrgud kui ka jaotusvõrgud peavad olema jätkusuutlikud biometaan transpordiks. Kindlasti tasub arvesse võtta, et biometaan saab olema samasugune toode nagu maagaas, mida liigutatakse nii Soomes kui ka Baltikumis ülekandevõrkude kaudu ja ära ei tasu unustada, et süngaas kui madala süsinikusaldusega gaas on samuti turule vaikselt tulemas. 	Võtame teie poolt väljatoodud aspektid teadmiseks gaasitarbimise prognoosi uuendamisel.
Turuosaline 1	<p>Toome välja kirjalikult teie väljavõtte: „Viimastel aastatel liitumiste eeluuringute raames koostatud võrguanalüüsid näitasid, et erinevalt elektrivõrgust on gaasivõrgus piisavalt vaba ülekandevõimsust ka suurte liitumisprojektide realiseerimiseks, vajamata liitumistasust kaetavaid täiendavaid investeringuid ülekandevõrgu läbilaskevõime suurendamiseks. Seetõttu on võrgu olukord liitumiseks soodne ning soovime tehniliste võimaluste olemasolul kaaluda elektrivõrguga liitumise asemel gaasivõrguga liitumist.“ Saame kiita, et sellist suhtumist ja püüdlust turuosalise Eleringilt ootavadki, et ka teie huvi oleks tagada jätkusuutlik gaasiülekandevõrk koos konkurentsivõimelise tariifiga nii elektritootjate, müüjate ja tarbijate jaoks. Seda sõnumit on oluline laiemalt levitada, sest Elering süsteemihaldurina ei vastuta kliimapolitika eesmärkide täitmise eest, aga aitab kaasa transformatsioonile ja pakub niikaua võimalusi kuniks midagi ei ole otseselt ära keelatud. Näeme, et nii Eleringil kui ka gaasi müüjatel on ühine huvi – tagada toimepidevus Eesti majanduse jaoks, saada täiendavaid liitujaid ning tuua ühise koostöö vormis võrkudesse taastavaid ja madala süsinikusaldusega gaase, mis võimaldavad liikuda kliimanetraalsuse suunas.</p>	Täname tagasiside eest.
Turuosaline 2	Võiks olla ka ülekandevõrgus vesiniku sisalduse piirang 0.1vol% ja võrdlus piirmääradega Soome, Läti, Leedu. Kas on plaanis see piirang üle vaadata?	Hetkel vesiniku sisalduse piirmäärad: Eesti 0,1vol%, Läti 0,1(2**)vol%, Leedu 0,1(2**)vol% ja Soome 0,1vol%. Läti ja Leedu lubavad eritingimustel kuni 2vol% vesiniku sisaldust maagaasi ülekandevõrgus. Piirmäära muutmist vaatame, siis kui vajadus tekib (reaalsete H2 sisestus liitujate näol). Ja tingimusel, et ülekande gaasivõrk tehniliselt võimaldab seda.
Turuosaline 2	Maagaasi tarbimine: Veelgi informatiivsem oleks tabel siis kui jaotus oleks sektorite kaupa, Power, Heat, Transport, Tööstus. Ja tööstuses oleks hea teada, kas gaasikasutus oli soojuse tootmiseks, või mingi muu otstarve.	Kasutatud on Statistikaameti andmeid
Turuosaline 2	Sõna vedel gaas asemel veeldatud maagaas - tekitab segadust, vedelgaas = LPG	Korrektne oleks: veeldatud maagaas - liquefied natural gas (LNG) ning vedelgaas (propan / butaan) - liquefied petroleum gas (LPG)
Turuosaline 2	Kas tüüpilise FSRU süvis on ikka 43 meetrit ?	Märkus on asjakohane. Laeva laius on 43 m ning süvis on täislastis 12,5 m
Turuosaline 2	Derivaatiivid asemel võiks sõna derivaadid kasutada	Parandasime kirjavea
Turuosaline 2	Jääb ebaselgeks mis on kahe termini tähendus o LNG regasifitseerimise terminal Inkoos; o LNG regasifitseerimise tehnilise võimekuse loomine Pakrineemes;	Tegemist on samasuguse funktsionaalsusega tehnoloogilise rajatisega nimetusega veeldatud maagaasi (LNG) regasifitseerimise võimekusega ujuvterminal (FSRU)
Turuosaline 2	Pole mainitud MKM poolt tellitud Eesti Gaasivõrgu dekarboniseerimise uuringut. Kas seda ei pea Elering asjakohaseks?	Täiendasime

Turuosaline 2	Ära märkida, et ülekandevõrgus on 0 protsenti nii biometaan kui ka rohevesiniku ja nende põhivõrku seatud administratiivsed takistused.	Täiendatud arengukava peatükki 4.6, et 2024. a I kvartali seisuga sisestatakse kogu gaasivõrku sisestatav biometaan jaotusvõrku, ning peatükki 4.8, et 2024. a I kvartali seisuga Eestis päritolutunnistustega tõendatud vesiniku tootmist ega tarbimist veel ei toimu. Lisatud arengukava peatükki 4.6, et gaasisüsteemi sisestatava gaasi kvaliteedinõuded ning mõõteandmete gaasi andmelattu edastamise nõuded on sätestatud gaasituru toimimise võrgueeskirjas.
Turuosaline 2	Lisauuring biogaasi/bioetaani ressursi jaoks väärtusega 200k€, võiks ka kui käimasolev uuring ära mainida: https://riigihanked.riik.ee/rhr-web/#/procurement/6237844/general-info	Täname, võtame teadmiseks
Turuosaline 2	Sertifikaadiäri ja turu suurus ja keskmine hind. Lisaks küsimus, kas vesinik saab osaleda sertifikaadiäris?	Vesinik osaleb sertifitseerimissüsteemis, sealjuures tuleb jälgida, kas toodetud vesinik vastab RFNBO (mittebioloogilist päritolu taastuvkütuse) tingimustele. Lisatud arengukava peatükki 4.8, et vastavalt energiamajanduse korralduse seaduse §-le 32 ⁷ toimub toodetud ja tarbitud vesiniku päritolu tõendamine päritolutunnistuste kaudu. Energiamajanduse korralduse seaduse § 2 sätestab, et Elering on riiklik vesiniku päritolutunnistusi väljastav asutus. Lisaks on siseriikliku lahendusena loodud vastavalt majandus- ja taristuministri 14.11.2022. a määrusele nr 90 „Biokütuse, biometaan ja elektrienergia statistikaga ning kasvuhoonegaaside heitkoguste statistikaga kauplemise kord“ transpordistatistika kauplemisplatvorm, kus on taastuenergia transporditarbimise andjatel võimalik transpordistatistikat müüa vedelkütuse müüjatele riiklike transpordisektori kohustuste täitmiseks. Vastavalt eelnimetatud määruse §-le 8 hakkab Elering avaldama 2024. a jooksul transpordistatistika statistilist referentshinda, millest saab tuletada taastuvkütuste päritolutunnistuste hinda (täiendatud arengukava peatükki 4.6)
Turuosaline 2	Planeeritava maksudirektiivi mõju gaasitarbele võiks ära mainida.	Võtame teadmiseks
Turuosaline 2	Nordic-Baltic Hydrogen Corridori projekt - Väga põnev, jääme tulemusi ootama, kui võimaluse annate siis panustame ka omaltpoolt.	Võtame teadmiseks
Kliimaministerium	Arengukavas näeme küsimust riigi vaate kohta taristu pikaajalisele plaanile, kuid jääb selgusetuks, kelle ülesanne on koondada seda vaadet?	Arengukavas ei ole küsimus taristu pikajalise vaate osas vaid küsimus, et milline näeb riik energiamajandust ja tööstuspoliitikat laiemalt. Täna olemasolevate Eesti gaasitarbijaprofiilide osas näeme selget tarbimise langustrendi. Seega on õigustatud ühiskondlik küsimus pikaajaliselt ette vaadates, et kas terviklikus riiklikus tööstus- ja energiapolitikas on tehtamas muutuseid, mis võiksid pikaajaliselt viia gaasitarbimise suuremahulise suurenemiseni.
Kliimaministerium	„Peatükis 3.4 tehtud Eesti maagaasi tarbimise prognoosist järeldus, et maagaasi tarbimine järgmisel kümnel aastal on langevas trendis.“ Oleme nõus, et langevas trendis küll, kuid võib-olla kaaluda lause lisamist, et parim teadmine on Eleringil nn Civitta 2021 uuringust, kuid on võimalik, et tuleb arvestada uute gaasijaamadega pikemas vaates?	Gaasielektrijaama võimalik mõju gaasitarbimisele, tulenevalt selle opereerimisloogikast on samas peatükis kirjeldatud. Lisasime lause, et gaasielektrijaamu võib elektrisüsteemi varustuskindluse tagamiseks lisanduda rohkem kui üks.
Kliimaministerium	Riskide maandamise kohta lk 7. soovime täpsustada, et 1 TWh ei tulene otseselt Maagaasiseadusest, vaid Vabariigi Valitsuse otsusest, millega otsustati 1TWh hankida. Lisaks peame oluliseks seda, et riskide peatükis on mainimata jäetud hübriidohud samas kui meil on olnud äsja Nord Stream gaasitorude sabotaaž, mida ka arengukavas ära märgitud on.	Nõustume ja parandasime
Kliimaministerium	Peatükis 3.4 joonis 3.6 „Pikaajaline gaasitarbimise prognoos“ palume lisaks maagaasile täiendada joonist ka teiste gaasiülekandevõrgus transporditavate gaaside (sh biometaan) tarbimise prognoosi joontega üleminekul kliimaneutraalsele energiasüsteemile aastaks 2050. Vastasel juhul peaks arengukava ümber nimetama „Eesti maagaasi ülekandevõrgu arengukava aastani 2033“, millele viitab ka peatüki 3.4 nimetus.	Parandasime peatüki 3.4 nimetust. Gaasitarbimise prognoosis ei ole eristatud maagaasi, biometaan, süngaase ega vesiniku. Ehk antud prognoos hõlmab kõiki gaase, mistahes segus ja vahekorras, mida tarbitakse tänasest gaasivõrgust.

Kliimaministerium	<p>Peatükis 4.8 on biometaani mainitud, kuid selgusetuks jääb selle roll gaasisüsteemi dekarboniseerimises arengukava perioodi vältel. Biometaan on üks olulisemaid võimalusi üldse kliimaneutraalset gaasisüsteemi pikas perspektiivis üleval hoida. Eesti Biogaasi Teekaart 2030 Eesti Biogaasi Assotsiatsioon järgi oleme ENMAK 2035 (Energiamajanduse arengukava aastani 2035) eelnõu esimeses versioonis Energiamajanduse arengukava Kliimaministerium seadnud üheks sihiks gaasitarbimisel taastuvgaaside osakaalu kasvatamise 33%-ni ehk 1 TWh toodetud biogaasi. Palume täpsustada arengukavas siiski ka biometaani rolli ja seonduvaid tegevusi gaasisüsteemis biometaani edastamiseks eesmärgiga kliimaneutraalsele energiasüsteemile üle minna ja lähtudes ENMAK 2035 eelnõus seatud sihist või põhjendada, miks sellise koguse tootmine ja edastamine gaasivõrgus pole aastal 2030 võimalik või tõenäoline.</p> <p>o Arengukavas ei tooda biometaani justkui riskimaandusinstrumendina välja, aga ohtudest rääkides mainitakse, et teised riigid kasutavad meetmeid sisemaiste tootjate soosimiseks. Sellest lähtuvalt võikski riski vähendada läbi biometaani kodumaise tootmise (teatud koguses) ning sellega arvestamise?</p> <p>o- Uue biogaasi teekaardi koostamise uuring käib ning (vastav teekaart) peaks teadaolevalt valmima oktoobris ja näeme, et ehk sealt saaks edaspidi täiendava hinnangu biometaani tootjate ja tarbijate kohta gaasisüsteemi dekarboniseerimise planeerimiseks. Või siis kas on Eleringi ootus Kliimaministeriumile konkreetsete liinide suhtes selgust saada – Tallinn-Värska, Tallinn-Narva jne? Või siis et riigis koondataks Eesti tööstuse/transpordivaldkondade visioonide ühisosa ja seeläbi tagataks vajalike meetmetega turu toimimine? Palume võimalusel Eleringil koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi valdkondlike ekspertidega koos näitlikustada, et millises mahus oleks vajalik tööstus nimetatud tupiktorustikuga ühendada, et torustik oleks mõistliku kuluga?</p> <p>o Mõistame igati, et käesolevasse arengukavasse kohe need eelmainitud tulemused ei jõua, küll aga vahest juba järgmisesse versiooni või siis on võimalik tulemuste selgudes näiteks online-versioonis uuendada vastavaid peatükke.</p>	<p>2024.aasta lõpuks valmib uus biogaasi teekaart, seejärel saab edasise planeerimisega jätkata. KLIM-le esitatud biometaani sisestuspunktide eelistused N-1 lähtudes. Hetkel biometaani ei sisestata gaasi ülekandevõrku ning seni kuni reaalseid biometaani sisestuspunkte ja nende mahte pole teada, ei saa N-1 kriteeriumites arvestada</p> <p>Siseriikliku lahendusena loodud vastavalt vastavalt majandus- ja taristuministri 14.11.2022. a määrusele nr 90 „Biokütuse, biometaani ja elektrienergia statistikaga ning kasvuhoonegaaside heitkoguste statistikaga kauplemise kord“ transpordistatistika kauplemisplatvorm, kus on taastuenergia transporditarbimise andjatel võimalik transpordistatistikat müüa vedelkütuse müüjatele riiklike transpordisektori kohustuste täitmiseks. Transpordistatistika kauplemisplatvorm võimaldab turupõhise lahendusena biometaani tootmise finantseerimist fossiilkütuste tarbimis arvelt (arengukava peatükk 4.6).</p>
Kliimaministerium	<p>Palume kaaluda tarbimise prognoosi graafikule alternatiivse stsenaariumi lisamist – alternatiivne stsenaarium võiks eeldada, et Eestisse rajatakse varustuskindluse tagamiseks 100 MW (250 MW) gaasijaam. Võimalusel palume tuua välja seos elektri varustuskindlusega (1000 MW nõue) ja 2033. aastal potentsiaalse gaasijaama maht kui arvestada juhitava võimsuse vajaduse katmisega. Näiteks „Eesti elektri varustuskindluse tagamiseks on vajalik tagada 1000 MW juhitava võimsuse olemasolu. Varustuskindluse aruande põhjal oleks 2030. aastal varustuskindluse tagamiseks Eestis vaja lisaks olemasolevatele väiksematele elektrijaamadele ca 800 MW ulatuses põlevkiviplokke ja 250 MW täiendavat tootmisvõimsust, seega on Eestis vajadus vähemalt 250 MW täiendava tootmisvõimsuse järele, mida täiendav gaasijaam saaks katta. Taastuvelektri osakaalu suurenemisel võib täiendava tootmisvõimsuse vajaduse maht veelgi suurened.“</p>	<p>Seost elektrisüsteemi varustuskindluse ja selleks vajalike juhitava võimsusega proovime arvesse võtta gaasitarbimise prognoosi uuendamisel.</p>
Kliimaministerium	<p>Sissejuhatuses leidub lõik: „gaasitarbimise maht langeb alla ülekandevõrgu opereerimiseks vajaliku mõistliku piiri“ - palume Eleringil tuua välja gaasitarbimise maht mis vastab sellele mõistlikule piirile.</p>	<p>Transiiditorustikus Inkoo-Incukalnsi liinil on tööõhuku kompressorite maksimumkoormusest tulenev rõhk 45bar. Vastavalt gaasitarbimisele selgub opereerimiseks vajalik rõhk Eesti ülekandetorustikus alates Kiili GRJ-st kuni Narva ja Värska GJJ-ni. Täna tarbimistingimustes on sobilik opereerimise tööõhk suvel 22bar ja talvistes tingimustes 24bar. Opereerimiseks vajalike rõhkude alusel on välja töötatud remondivajadus ja -meetodid.</p>
Kliimaministerium	<p>Palume tuua Eleringil välja gaasitarbimise mahu vähenemise eeldatav mõju võrgutasule nt graafiku kujul (tariif energiaühiku kohta sõltuvuses tarbimise mahust). Graafiku eesmärk on näidata, missugusest tarbimise mahust alates tõuseb gaasi edastustasu võrreldes näiteks gaasi hinnaga ebamõistlikule tasemele, et sel viisil anda selge sõnum poliitikakujundajatele lahenduste leidmiseks.</p>	<p>Täiendame</p>
Kliimaministerium	<p>Palume arengukava lõppversiooni juures arvestada ka Euroopa Liidu vesiniku- ja gaasipaketist lähtuvate mõjudega:</p> <ul style="list-style-type: none"> o 2% vesiniku osakaal gaasivõrgus; o Vesinikutaristu süsteemihalduri loomise vajadus o Arengukavas ei ole mingil põhjusel kordagi mainitud vesiniku teekaarti 	<p>Täiendasime peatükki. 2% osakaal puudutab gaasipaketis siiski vaid ülepiirilisi vooge.</p>

Kliimaministeerium	Juhime tähelepanu asjaolule, et peatükis 4.6 lk 41 viidatud Eesti Arengufondi enam ei eksisteeri, selle järglane on Arenguseire Keskus ehk vastava lause võiks täpsustada viitega 2015. aastal Eesti Arengufondi poolt koostatud uuringule. Palume täpsustada selguse huvides selles peatükis, kui palju täna toodetavast biometaanist müüakse gaasivõrgu kaudu ja kui palju otse biometaani tarbijatele ning kui suure osakaalu moodustab biometaan täna gaasivõrgus. Samuti palume võimalusel prognoosi, kui suur osakaal on biometaanil tulevikus gaasivõrgus transporditavatest kütustest viitega 5. ettepanekust lähtuvalt täiendatavale joonisele 3.6.	Täiendatud arengukava peatükki 4.6. Kogu 2023. aastal Eestis toodetud biometaanist sisestati tootmisjaamades jaotusvõrku 110 168 MWh biometaani, võrgust eraldatud tootmisjaamades toodeti kokku 100 449 MWh biometaani, mis kas transporditi otse gaasitanklasse või transporditi ning sisestati hiljem jaotusvõrku. 2023. aastal moodustas tootmisjaamades gaasivõrku sisestatud biometaan 3,2% võrgust tarbitud gaasist, kogu Eestis toodetud biometaan moodustas 6,1% võrgust tarbitud gaasist. Võttes arvesse gaasitarbimise baasprognoosi 3300 GWh aastaks 2030 (joonis 3.6) ning taastuenergia direktiivis (EL) 2023/2413 sätestatud transpordisektori eesmärgi täiustatud biokütustele (täiustatud biokütused ja mittebioloogilist päritolu taastuvkütused moodustavad vähemalt 5,5% transpordisektoris tarbimisse antud kütustest, millest vähemalt 1% on mittebioloogilist päritolu taastuvkütused), on prognoositav biometaani osakaal gaasivõrgus 2030. aastal ligikaudu 12%.
Kliimaministeerium	Näeme, et arengukava sissejuhatus on kirjutatud pigem väga negatiivses toonis. Samas selleks, et Narva suunal tööstus areneks, oleks ju tõenäoliselt vaja seda suunda ikkagi töös hoida?	Täna ei ole selgeid indikatsioone läbi liitumislepingute, gaasitarbimise ega ka avalike investimisotsuste kaudu (va. gaasielektrejaam), et antud piirkonnas oleks gaasitarbimine lähiaastatel suuremahuliselt lisandumas. Selleks, et teha 50 aastase elueaga investimisotsuseid on vajalik selge terviklik visioon vastavale piirkonnale. Gaasitaristu on vaid üks väike osa vastavast võimalikust muutusest, et tööstus areneks. Kui gaasi suuremahuliselt kasutava tööstuse arengul riikliku perspektiivi ei nähta, siis suuremahuliste investeringute tegemine vastavasse taristusse ei oleks kuidagi põhjendatud.
Kliimaministeerium	Peatükis mis puudutab tagasivaadet varustuskindlusele on kirjas, et „Selle asemel ehitati valmis LNG ujuvterminalist gaasitarnete jaoks võimekus nii Paldiskis Eesti poolel kui Inkoos Soome poolel, kuhu paigaldati 2022 aasta lõpus ka ujuvterminal.“ Soovime täpsustada, et mitte Venemaa tarnete asemel ei ehitatud, vaid loodi täiendav vastuvõtuvõimekus tagamaks regiooni varustuskindlus, juhul kui Inkoo või Klaipeda terminalidega midagi juhtub. Samuti juhime tähelepanu õige termini kasutamisele Paldiski asemel. Sadam asub Pakrineemel. Lisaks on keeleline täpsustus, kas ujuvterminali paigaldatakse või tuuakse?	Täpsustus on korrektne. Nimetame Paldiski asemel igal pool Pakrineeme LNG taasgaasistamise ujuvterminal e. Pakrineeme LNG Floating Storage Regasification Unit (FSRU). Ujuvterminali nii tuuakse ning seejärel ühendatakse terminali ujukaile paigaldatud gaasitaristu külge.
Konkurentsiamet	Arengukavas toob Elering välja, et turuosalisel on näidanud üles huvi (vesinikuvalmidusega) gaasijaama ehituseks. Täna koostatud arengukavas Elering selle stsenaariumiga aga ei arvesta. Sellest tulenevalt ka järgnev küsimus. Juhul kui uue gaasijaama stsenaarium peaks täituma ja eeldades, et sellega suureneb oluliselt gaasitarbimine, siis kas Eesti gaasivõrk on täna valmis suurenevateks gaasivoogudeks? Kui ei siis, kas Eleringil on valmidus vajalike investeringute tegemiseks arvestades gaasijaama ehituse ja käiku laskmise ajaraamistikku?	Analüüs lisatakse arengukava dokumenti
Konkurentsiamet	Arengukavas on välja toodud gaasivõrgu rekonstrueerimised ja renoveerimised peatükis 4.3, mille alapunktides on antud ülevaade plaanitavatest töödest, nende tehnilistest aspektidest ja enamasti on kirjas ka tööde tegemise aasta. Samas puudub arengukavas koondav investimisprojektide ajakava. Teen siinkohal ettepaneku, et vähemalt järgmise 5-10 aasta planeeritud tööd võiks koondada näiteks täiendavasse tabelisse, mis annaks üldise ülevaate objektist (koost tehniliste parameetritega vastavalt §212 lõige 3), investeerimise mahust (tehtavatest töödest) ning projekti ajakavast (planeeritud algus- ja lõpukuupäev (kuu/aasta)).	Tabel on lisatud arengukava lõppu (Lisa 1).